

מסורת הש"ס

(א) [לָקַחְתָּן לְגַן:] (ב) [שָׁנַת לֵה: מְגִילָה יח: גְּיוּתִי יד: חֻלִּין ט: לַבָּי.] (ג) [לְעֵיל כֹּה: וְיִצְחָק:] (ד) כְּדִשְׁמוֹ חֲזוֹרֵי הַטֶּמֶק מִכָּאן מִתְּרַשׁ"ו וְיִצְחָק:] (ה) הַמִּשְׁתַּבֵּחַ מִחֻק מִצְוֹת, עַל חֲבִירוֹ, (ו) וְיִשְׁמַעְיֵאלִי, (ז) כִּי־לֹא הָאֵל, הָאֵל,

תורה אור השלם

1 בְּנוּ בְּתִים וְשָׁבוּ וְנָטַע גִּטּוֹת וְאִכְלוּ אֶת פְּרִיָּן: רִמְיָהוּ כט ט בְּה' אִמְרָי ה' יִצְבָּאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְוָה הָזֶה וְאֶת הַחֲתוּם וְאֶת סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְהַחֲתוּם בְּכָל־יָדְךָ לִמְעַן יִשְׁמְדוּ יָמֵי יְרִמְיָהוּ לִבִּי יִדְּוֶהוּ וְלֹא יִדְּוֶהוּ יוֹם יָדְךָ:

הגהות הב"ח

(א) גבי' אי מחית באנפאי הוי: (ב) שם מהו דמינא מצי א"ל ס' איתא וכו' לא תנאל דאינטר וכו' נמי: (ג) שם דייני דשפיל דייני הכי מי לא: (ד) רש"י ד"ה דלי לא וכו' ענה טובה היה משאו כל"ל ותיבת קמ"ל דהוא נמחק: (ה) רש"ב ד"ה ה"י דלנלאר וכו' ולא מווח סמ"ד וחס"כ מיהו ג' שנים במודרה הלכך הו"א בעל"מ הראשונים למחות בתוך שלש שאל יחזיק בקרקע שלו ואם לא מיהרה הפסידו רש"י וחס"כ מ"ה או מחית: (ו) ד"ה דלנלאר וכו' ענה לה לחשנן וכו' עד שילקוט מנוולט ג' שנים וכו' טעין אריך ואומר אל: (ז) ד"ה חלל וכו' וגם אין מנעין טע"ס: (ח) ד"ה חלל מר וכו' וכו' ומסתמא אס בימים דר: (ט) ד"ה ד"ה שחל וכו' מיתה א"כ מנא לן: (י) ד"ה חלל וכו' כשהן דרין בעיר אחת וכו' לנאל לעיר אחת: (י) ד"ה הני וכו' זכה האחר בדין ומצט:

מוסף תוספות

א. דריקנין מרתנן שלש ארצות לחזקה (לקמן לה). ב. מחאה שלא בפניו היא מחאה, כיון שחזקה מועלת כשהוא עמו במדינה ובמנא ליה דילמא לעולם לא הויה מחאה ומה שחזקה מועלת לפי שהיה לו לבא אצלו כששמע שהחזיק אצלו אינו מחויב לבא אצלו וכיון שאינו יכול למחות עד שחבא המחאה לאוניו אין החזקה חזקה דעיקר ראיית החזקה מרלא מיהא המעצער וה לא היה למחות. טע"ס מקוננת בשם מוס' ה"ה"ש (מס). ב. [נדוא א"צ לפרוענו בערבים. מוס' שנועת מה: ג. דרחמנא אמר (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר ודומעו האומנים דביבירי בלבד אבל הגוים הטעונים לישבע קודם שיאמנו דביבירא אין משם בעדותם. מוס' קידושין מג: ד. כי שמו ביא הלוקח עוד עדים אחרים. רשב"א:

רבינו גרשום

אלא אמר רבא. משום האי טעמא אמרו רבנן דבעינן שני חזקים: אמר רבא איש ואינו חושש אם יעשה בה חבירו כלום בתואה אבל חלת לא מחיל ויחיא דלא מיחה בנ' שנין בוראי הוה חזקה: אם כן הואיל דאמרו דתורתן שנין מחיל ליה מאי דבעיד בניה: אם כן מיחה והורא ארעא תיהדר לכר מפירי דעבד בה דקימא השתא אילמא אמר רב נחמן וכו': לא קפיד אם שלא ברשותו יור בה. חלת קפיד שלא יחזיק בה ומוחה: הכי נמי דהתוי לאלתר חזקה אם נשחטא אדם בנכסיו דבר אלישיב. נתת דברך לשיעורין דלמאן דלא קפיד יחבת ג' שנין לחזקה ולמאן דקפיד לאלתר הוי חזקה: [תורת] ומלחן מיודרה אינש בשטריה. שיהא שמור שאם יעצור אדם על מקחו שיהא לו לראיה ורשוב מייאש לשומרו וכיון דהכי

דאי לא סימא הכי. הרי שלח ירמיה לאותן שהיו צבצל שגלו עם יכניה י"א שנה קודם גלות זדקיהו בנו צמים ושבו כי לא תאלו משם עד מלאת לצבצל צבעים שנה למה ליה להזהירם על זאת אלא ענה טובה (ו) קמ"ל דהוא משיא אותם הכא נמי ענה טובה בעלמא היא: **סדע.** דכל עלמא היה יגע ליעלם ענה טובה דקאמר להו נמי מקום גניזת שטרותיהם היכן הם מתקיימים יותר: **מחיל איניש.** על פירות בקרקע לאדם האוכלן: **אלא מעשה.** כיון דלאתי שנין מחיל מיהדר ארעא ממי שיאל עליו ערעור לסוף שנמים מיהדר ארעא לבעלים לצר מפירי דהא מחיל ליה עלייהו: **אלמה אמר רב נחמן.** לקמן בשמעתין:

עד כאן פירוש רש"י וצ"ל ו

מכאן ואילך פירוש רבינו

שמואל ב"ר מאיר

אלמה אמר רב נחמן. לקמן בשמעתין גבי מחזיק בקרקע חבירו ואילו אידך ואייתי סהדי דלכלן מרתנן שנין ולא יותר ואמר רב נחמן דהרע ארעא והדרי פירי של שמי שנים: **ספתי לא קפדי.** על מה שזה יורד לתוך שדהו של חבירו(ס) צלא רשותו ומיהו פירי לא מחיל: **סלם קפדי.** הואיל ושילש צאולתו ליכנס צלא רשות הצעלים וזה שמקן ולא מיחה ודאי מכרו לו: **ה"י דלנאסר סיהוי חוקה.** למי שירד לנכסי דבי צר אלישיב הואיל ולא מיחו (ס): **אי מחית באנפאי הוי מיוזדהנא בשטריא.** יותר מג' שנים. ומשני שצרך חצרס אית לה ונדע לן שנתמימי חלל היתה לקוחה צידך כדצריך היה לן להזהר בשטרך יותר מג' שנים: **שאלנן לרופות.** חלל אס הניחה שנה שניה ואחר כך חללה שמי שנים שלשית ורביעית מני אמר צעל השדה האי דלא מחיל לן היינו משום דלוצנת לה שנה שניה דגלית אדעתך דלאו דידך הואי והלכך לא זרעת אותה: **חוקסן שלש שנים מיוס ליוס.** שלא יהיה הפסק צינמים: **מהו דסימא מיוס ליוס.** דקמני מתניתין למעוטי מקוטעות דלא מימא שלש שנים מקוטעות קאמר כי היכי דקמני ספא שדה הצעל חזקתה שלש שנים ואינה מיוס ליוס חלל ג' חדשים צנאשונה וג' חדשים צנאחונה וי"צ צנאמנע:

קמ"ל. רב הונא דדוקא קמני למעוטי מפחורות: **ומודה רב הונא.** דדי לו חזקת חכילת שנים מפחורות: **צנאפרא דמוצרי צנאג.** צמקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוציר שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק צה כדמחזיק אינש. ומיהו שנה שהוצירה אינה עולה (ו) למשבון שלש שני חזקה וזריך לשמור שטריו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך אני צנאמי צתוך שלש ומנאמי שדה ריקס ולכך לא מחיתי מני א"ל מ"מ היה לן למחות שאע"פ שלא זרעמיה הייתי עושה צה ניר שאחר הקציר והיה לן להצין שצבציל שלא להכחיש כחה לא חפנמי לזרעה כמנהג שדות העיר: והאי **צנאא מוצרה.** ועומדת צין שדות צורות כמותה: **דהא ארעא צנולה צנאג.** שדה אחת וזרעה צתוך צקעה גדולה איני יכול להושיב שם שומר לצדו צבצילה חלל כשכולן זרועות שוכרין שומר צין כולם וגם (ו) כן אין מכניסין שם בהמות: **דעצדה טפי.** צצנה הבאה: **צנליא לא ידעי.** ואפילו הכי הויה חזקה דצשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלכזה צנליה וכשמעמידין(י) עדים על מלכתה ימי שלש שנים הרי זו חזקה חלל צמים שדרך לדור צה צנלי והא אין יכול להציא עדים שראוהו דר אף צנילות וכיון דלית ליה סהדי על הצילות הוו ליה מפחורות ואס ציתא לצרצ הונא רב צה צנלי אפיך שראוהו דר צו יוס חלל צה אפיך על צנילות ולכך לא חשמי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הויה חזקה: **צצנצי.** השכנים שלו שראוהו דר צו יוס חלל צה אפיך על צנילות ולכך לא חשמי למחות: **ידעי.** ואס יטעון ויאמר אייתי לי סהדי דדיירת ציה ציממא וצנליא יוכלו להעיד לו ומיהו חנן לא טעינין ליה כדמפרש צסמוך: **דאי לא.** שאס אין מעידין שהצית של משכיר: **דייני דשפילי.** שאינן צקיאין צדין דייני הכי לקבל עדות חלו אס כצר נתנו שצר הצית לנשכיר ומעולם צבי האי גוונא לא איירי רבא: **אמר מר זוטרא אי טעין צו.** מילתא צנאפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רפופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעירו צפירוש על כל הימים והצילות חלל יעירו סתם שראוהו דר ג' שנים ומסתמא אס (ס) דר צצית אף צנילות דר צו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי צו' טענתו טענה וצריך שינאוו עדים של צילות וימייס דכיון דטעין טענה צרי דקאמר אני ראיתי שאל דר צנילות צציתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ציה תלת שנין ציממא צין צנליא חלכך צריך להציא עדים להכחישו ולומר לו שהיה לו למחות:

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

כא.

שתא קמיייתא לא קפיד רבוי. תימה (ט) מנא לן דר' ישמעאל דוקא יליף משור המועד ולא רצנן אינהו נמי מני גמרי משור המועד דהיינו טעמא נמי לדעיל דגמר משור המועד דכיון דקפיד צג' ומנין ולא מיחה א"כ ודאי מכרה או נתנה לו וי"ל דלא דמי דודאי דר' ישמעאל דאזיל צתר חכילות שפיר מני למיגמר משור המועד דמה הסס הוחזק נגחנן צג' פעמים אף כאן צשלש חכילות אס לא שמכרה לו היה מקפיד ואין זה חס תלויים צשהוי זמן חלל לצרצנן דחלוי צשהוי זמן כמה ישאה ויקפיד לא שייך למגמר משור המועד: **אלא** מעתה מחאה שלא בפניו ב'. אור"י דליכא לאוקמי פירכא דאצי חלל כשהן (י) צעיר אחת דאי צעיר אחרת היכי פריך דלא תהא מחאה ותהא חזקה אדרבה כיון דלא הויה מחאה לא הויה חזקה דהא אינו צריך לצב צעיר אחרת לפני המחזיק ולמחות כדמוכח לקמן(י):

הני נוגעין בעדותן חן. ואס תאמר ואמאי הוו נוגעין צעדות הא איכא מינו דה"מ אמרי פרענא לך אכרי ואע"ג דצתר דמקון רצנן צצועת היסת לא מהיימני לאסהודי צצאי מינו דלאיתא צריש הא"ש מקדש(קדושין מג:)^א הכא דלאתמיני קיימינן ואכתי לא נימקנה צצועת היסת מאי פריך להימניה צמינו ויש לומר דהאי ללו מינו הוה שיראים לומר פרענו לך כי שמה זוכה האלמ(י)^ב (ומצטע מהס פעס שנית ונע"ע מוס' צצועות מה: ד"ה צעדים): **אמר מר זוטרא אי טעין ואמר ב'.** הקשה ר"ל צר מרדכי לפ"ה כי לא טעין נמי חנאלי לא שאל מן כי שמה אינן יודעין על הצילות שלא נוציא על פיהן שלא דצין דצכל עדיות אנו דורשין יפה וכלן נמי חנאלי לא נחקור אותן מספק ולאו פירכא היא דכיון שהעידו על הימים אפי' יאמרו אין חנו

רביממא ידעי בליליא לא ידעי אמר אבבי ישיבבי מידע ידעי ביממא ובליליא רבא אמר יכונן דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא אמר ליה רב יימר לרב אישי הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי א"ל דייני דשפילי (ו) הכי דאינו מי לא עסקינן יכגון דנקיטו אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה אמר מר זוטרא וואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובליליא מענתיה טענה ומודי

דדי לו חזקת חכילת שנים מפחורות: **צנאפרא דמוצרי צנאג.** צמקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוציר שנה שלא להכחיש את הקרקע דהא אחזיק צה כדמחזיק אינש. ומיהו שנה שהוצירה אינה עולה (ו) למשבון שלש שני חזקה וזריך לשמור שטריו יותר משלש שנים עד שילקוט שלש שנים. ואי טעין אידך אני צנאמי צתוך שלש ומנאמי שדה ריקס ולכך לא מחיתי מני א"ל מ"מ היה לן למחות שאע"פ שלא זרעמיה הייתי עושה צה ניר שאחר הקציר והיה לן להצין שצבציל שלא להכחיש כחה לא חפנמי לזרעה כמנהג שדות העיר: והאי **צנאא מוצרה.** ועומדת צין שדות צורות כמותה: **דהא ארעא צנולה צנאג.** שדה אחת וזרעה צתוך צקעה גדולה איני יכול להושיב שם שומר לצדו צבצילה חלל כשכולן זרועות שוכרין שומר צין כולם וגם (ו) כן אין מכניסין שם בהמות: **דעצדה טפי.** צצנה הבאה: **צנליא לא ידעי.** ואפילו הכי הויה חזקה דצשלמא גבי שדה וכל הנך אין דרכן לעשות מלכזה צנליה וכשמעמידין(י) עדים על מלכתה ימי שלש שנים הרי זו חזקה חלל צמים שדרך לדור צה צנלי והא אין יכול להציא עדים שראוהו דר אף צנילות וכיון דלית ליה סהדי על הצילות הוו ליה מפחורות ואס ציתא לצרצ הונא רב צה צנלי אפיך שראוהו דר צו יוס חלל צה אפיך על צנילות ולכך לא חשמי למחות דגלית אדעתך דלאו דידך הואי ואמאי הויה חזקה: **צצנצי.** השכנים שלו שראוהו דר צו יוס חלל צה אפיך על צנילות ולכך לא חשמי למחות: **ידעי.** ואס יטעון ויאמר אייתי לי סהדי דדיירת ציה ציממא וצנליא יוכלו להעיד לו ומיהו חנן לא טעינין ליה כדמפרש צסמוך: **דאי לא.** שאס אין מעידין שהצית של משכיר: **דייני דשפילי.** שאינן צקיאין צדין דייני הכי לקבל עדות חלו אס כצר נתנו שצר הצית לנשכיר ומעולם צבי האי גוונא לא איירי רבא: **אמר מר זוטרא אי טעין צו.** מילתא צנאפי נפשה היא דפשיטא ליה למר זוטרא דאע"ג דבעו כל הנך אמוראי לעיל ג' שנים רפופות אפ"ה אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעירו צפירוש על כל הימים והצילות חלל יעירו סתם שראוהו דר ג' שנים ומסתמא אס (ס) דר צצית אף צנילות דר צו וקאמר מר זוטרא דאי טעין מערער ואמר אייתי סהדי צו' טענתו טענה וצריך שינאוו עדים של צילות וימייס דכיון דטעין טענה צרי דקאמר אני ראיתי שאל דר צנילות צציתי ולכך לא מחיתי ואין חזקתו חזקה ולכך אני אומר אייתי סהדי דדר ציה תלת שנין ציממא צין צנליא חלכך צריך להציא עדים להכחישו ולומר לו שהיה לו למחות:

דייני דשפילי מרשפלים. דייני הכי שיהיו מאמינים להם מאחר שנחנו השכירות מי לא עסקינן דנקטי אכתי אגריי בידי ואמרי למאן נחביה דאמתי לא יחבי דאינהו לא איכפת להו למאן מחייב להו למיתביה אי למחזיק אי למעצירי משום הכי מתיבהי דלא נגעי בעדותן: אמר מר זוטרא כששנן המחזיק כבר היא בידי שני חזקה ואמר המעציר ליייתי סהדי ולהסדור ביה דדייר בה תלת שנין ביממא ובליליה טענתיה טענה אבל אי לא טעין הכי אנו לא ליפנין ליה למטען:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי פ"ח מהלכות טוען הלהב צ סג עשין לה טושע"ס ח"מ סי קמ סעיף ג:
ד ב מיי שם ה"ל א וסג שם טושע"ס ח"מ סי קמו סעיף א:
ה ג מיי שם פ"יז ה"ל ד סג שם טושע"ס ח"מ סי קמ סעיף ח וסי' קמא סעיף ג:
ו ד מיי שם וסג שם טושע"ס ח"מ סימן קמא סעיף ג:
ז ו ז מיי שם הלהב צ סג שם טושע"ס ח"מ סי קמ סעיף ח וע"ש צצגיה:
ח ח ונ"ס צצשנות וצמנן טושע"ס שם סעיף ט וסי' לו סעיף יב:
ט ט מיי שם הלהב צ טושע"ס שם סי קמ סעיף ח:

רבינו גרשום

קיס להו לרבנן דטפי לא מיודרה מכלל שאם יבוא ויצטרע אדם לאחר ג' שנין אין דבריו כמש אע"פ שאבר השטר משום חקוקינן בידו בערי חזקה שיש בו אדם חלל(י) א"כ דטפי לא מיודרה הואיל ולא שמע שום מעצור. אם כן כי מיהא אדם חלל(י) א"כ במקום אחר שלא בפניו אמאי הוי מחאה את חצי אמר ליה האי כיון דלא מחית באפאי לא מיודרהנא בשטריא: ומשני דאמר ליה אידך חבך חבאי אית ליה וזהו לא לשמור שטרא: למעוטי מקוטעות שלא תהא סוף ראשונה ותחלת שנים והיינו מיום ליום דקאמר מתי: מודי רב הונא באותא דמוכרי באני. שאותה שדה שזורעה שנה אחת. שנינו מתיחין אותה בורה אס כך רגילין אפי' לא חזוקין כי אס מפחורין הוה חזקה דמצי למימר ליה למעצור החזקה בה בשעה שרגילין בני אדם לעבוד שטריא: ותייני מיום חנוס. דמצי למימר ל"י המחזיק איזרענא ארעאי הואיל דהני סביבוינו אין ורועין חרא ארעא ככילי באני דאינן ורועין לא מצניא למינטר סקמיה דרסת רגל עוברין ושבין ומשוריה לא זרענא לה. ואי נמי מצי למימר בבייני ניחא ליה דאפי' למיוזעה דעבידא טפי בשטא אחוריא: בליליא לא ידעי אינשי לא דייר בה המחוץ אינו לא ואע"י דהני תלת שנין אינן רצופין משום צלילות אפ"ה הויה חזקה וקשיא לרב הונא דאמר בעינן רצופין: ומתחין אביי דמאן מסהודי אבתיים דהאי מחזיק דייר בהם שובבי חבתי ואינהו מידע ידעי דהוה דייר ביה בין ביממא בין בלילא ואמתי רצופות צניחו: ורבא מתחין כיון דאתו וכו' אנו אגרייה חלל לא ידרינן לא הויה חזקה ורשאל כיון דהיבתי חלל ואמתי חייבין אתון למיחן למעצור וימנא אחוריא אגריה ומשום הכי נוגעין בעדותן הן ואמאי מרמינן. אמר ליה רב איש

^[1] נראה דל"ל ואמעיית שנהם דשלמות בעינן ולעולם אפי' מחזותו וכו'.